

Krystyna Ziolkowska

Prawne podstawy nabycia prawa do renty rodzinnej na tle orzecznictwa sądowego

Studia Prawnoustrojowe nr 24, 183-191

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Krystyna Ziółkowska

Katedra Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Prawne podstawy nabycia prawa do renty rodzinnej na tle orzecznictwa sądowego

Wstęp

Wśród pieniężnych świadczeń wypłacanych z ubezpieczenia społecznego można wyróżnić emerytury, renty inwalidzkie (obecnie nazywane rentami z tytułu niezdolności do pracy) oraz renty rodzinne. W polskim ustawodawstwie dopiero ustawa scaleniowa z 1993 r. podjęła temat ochrony rodziny w razie śmierci żywiciela. Na jej podstawie wprowadzono w ubezpieczeniu rentowym poinwalidzkie renty wdowie i poinwalidzkie renty sieroce, a w ubezpieczeniu wypadkowym renty wdowie wypadkowe, renty sieroce wypadkowe oraz renty wypadkowe dla dalszej rodziny¹.

Rentę rodzinną traktowano w przeszłości jako pochodną prawa do emerytury lub renty inwalidzkiej². Obecnie wynika ona z ochrony ryzyka śmierci żywiciela – emeryta, rencisty lub ubezpieczonego. Podstawa obliczenia renty rodzinnej ustalana jest według „świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu”. Celem renty rodzinnej jest głównie zagwarantowanie najbliższemu członkowi rodziny zmarłego środków pieniężnych, które zapewniają możliwość zaspokojenia niezbędnych potrzeb życiowych. Aby uzyskać to świadczenie, podmioty muszą spełnić przesłanki wymienione w określonych przepisach prawnych.

Niekiedy podnosi się, że renta rodzinna może stanowić przyczynek do rozwiązywania problematyki bezrobocia na rynku pracy. Według Aliny Wypych-Zywickiej nie jest zasadne umacnianie i poszerzanie rozwiązań polegających na uzdrawianiu sytuacji na rynku pracy przez fakt przyznawania rent

¹ T. Bińczycka-Majewska, *Wybrane zagadnienia prawa do renty rodzinnej*, [w:] J. Stelina, A. Wypych-Zywicka (red.), *Człowiek – Obywatel – Pracownik. Studia z zakresu prawa. Księga Jubileuszowa poświęcona Prof. U. Jackowiak*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2007, s. 404.

² J. Jończyk, *Prawo zabezpieczenia społecznego*, Zakamycze 2006, s. 136.

rodzinnych grupom uprawnionym, zagrożonym bezrobociem, szczególnie wdowom (wdowcom) czy członkom rodziny tych osób³. W ciągu ostatnich lat pojawiało wiele wątpliwości w kwestii przyznania prawa lub odmowy do uzyskania świadczenia, jakim jest renta rodzinna. W newralgicznych przypadkach aspekt ten był podejmowany przez Sąd Najwyższy, który dokonywał wykładni przepisów prawnych.

Podmioty uprawnione do nabycia renty rodzinnej

Prawo do renty rodzinnej na podstawie art. 65 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych⁴ uzyskują członkowie rodziny w przypadku śmierci żywiciela. Renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy albo spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Przy ocenie prawa do renty przyjmuje się, że osoba zmarła była całkowicie niezdolna do pracy. Renta rodzinna przysługuje także uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci pobierała zasiłek przedemerytalny, świadczenie przedemerytalne lub nauczycielskie świadczenie kompensacyjne. W takim przypadku przyjmuje się, że osoba zmarła spełniała warunki do uzyskania renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy⁵.

Podmiotami uprawnionymi do uzyskania renty rodzinnej według art. 67 ww. ustawy są:

- 1) dzieci własne, dzieci drugiego małżonka oraz dzieci przysposobione;
- 2) przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności wnuki, rodzeństwo i inne dzieci – z wyłączeniem dzieci przyjętych na wychowanie i utrzymanie w ramach rodziny zastępczej lub rodzinnego domu dziecka;
- 3) małżonek (wdowa lub wdowiec);
- 4) rodzice (za rodziców w rozumieniu ustawy uważa się również ojczyma i macochę oraz osoby przysposabiające).

W tym kręgu nie ma członków faktycznej rodziny złożonej z konkubentów, ich własnych i wspólnych oraz innych dzieci – własne dzieci są natomiast uprawnione do renty rodzinnej po zmarłym rodzicu lub jego małżonku na zasadach ogólnych⁶. Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z dnia 12 grudnia 2007 r.⁷ wyraźnie stwierdza, że renta rodzinna należy się

³ A. Wypych-Żywicka, *Problem bezrobocia w świetle renty rodzinnej*, [w:] *Rola prawa pracy i ubezpieczeń społecznych w przeciwdziałaniu bezrobociu*, Gdańsk 2005, s. 135.

⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2009, nr 153, poz. 1227 z późn. zm.

⁵ Zob. [online] <www.zus.pl>, dostęp: 23.06.2013.

⁶ J. Jończyk, op. cit., s. 141.

⁷ Wyrok WSA z dnia 12 grudnia 2007 r., sygn. II SA/Wa 1545/07.

wyłącznie małżonkowi, a nie konkubentowi pozostałemu po ubezpieczonym. W prawie polskim instytucja tzw. konkubinatu, czyli niesformalizowanego związku dwojga osób, nie została uregulowana, a konsekwencją tego jest brak możliwości wyprowadzania jakichkolwiek roszczeń z pozostawania w takim związku. Nie ma znaczenia również fakt, że zmarły ubezpieczony miał zamiar zawrzeć związek małżeński, jednakże przeszkodziła mu w tym śmierć, zaś chorując przed śmiercią nie był w stanie złożyć oświadczenia o zawarciu związku małżeńskiego. Podstaw do odmiennej interpretacji powyższej sytuacji nie dają także przepisy innych ustaw. Trudna sytuacja materialna konkubiny nie stanowi bowiem przesłanki przyznania świadczenia nawet w drodze wyjątku, ponieważ świadczenie to nie jest świadczeniem socjalnym, uzależnionym wyłącznie od statusu finansowego. Nadto ustawa wiąże przyznanie świadczenia w tym trybie z brakiem niezbędnych środków utrzymania, a niezbędne środki utrzymania nie są tożsame z niewystarczającymi środkami, na co również zwracają uwagę sądy administracyjne w swoich orzeczeniach.

Innym problematycznym zagadnieniem jest pozostawanie w tzw. konkubinacie kwalifikowanym (inaczej: „małżeństwo faktyczne”) oraz prawo do uzyskania renty rodzinnej. Przede wszystkim chodzi w tym przypadku o lukę pozostawioną przez ustawodawcę w regulacji prawnej dotyczącej osób, które zawarły związek małżeński w formie wyznaniowej w latach od 1946 do 1997. Ślub zawarty w obrządku rzymskokatolickim nie wywoływał wówczas skutków prawnych. Zgodnie z art. 12 § 2 obowiązującego w tym czasie dekretu z dnia 15 września 1945 r. – Prawo małżeńskie⁸, w obliczu państwa ważne było tylko małżeństwo zawarte przed urzędnikiem stanu cywilnego. Małżeństwo wyznaniowe nie wywoływało natomiast skutków prawnych, co oznacza w interpretacji prawnej, że taki związek posiada cechy konkubinatu. Gdy do polskiego systemu prawa wprowadzono tzw. małżeństwo konkordatowe, ustawodawca nie dokonał w przepisach intertemporalnych konwersji kwalifikowanych konkubinatów wynikających z zawartego związku wyznaniowego.

Pojęcie małżeństwa jednoznacznie definiuje art. 1 § 1–3 k.r.o. w związku z przepisami regulującymi stosunki państwa do poszczególnych kościołów w Rzeczypospolitej Polskiej. Jasno z nich wynika, że osoba pozostająca w „konkubinacie kwalifikowanym” nie może być uznana za wdowę lub wdowca w rozumieniu art. 67 ust. 1 i art. 70 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zatem osoba, która po zawarciu ślubu wyznaniowego do dnia śmierci małżonka pozostaje z nim przez okres kilkudziesięciu lat we wspólności małżeńskiej, prowadząc wspólne gospodarstwo domowe, wychowując dzieci oraz pozostając w przekonaniu

⁸ Dz.U. z 1945 r., nr 48, poz. 270.

o pozostawaniu w ważnym związku małżeńskim, nie ma prawa do renty rodzinnej⁹. Takiej samej interpretacji prawnej dokonał Sąd Najwyższy, który wyraźnie wskazał, iż osoba niemająca w wyroku rozwodowym ustalonego prawa do alimentów, a w okresie pomiędzy 10 grudnia 1958 r. i 15 listopada 1998 r. zawarła z rozwiedzionym małżonkiem będącym inwalidą wojennym ponowny związek małżeński wyłącznie w formie przewidzianej przez prawo kanoniczne, nie jest po jego śmierci uprawniona do renty rodzinnej¹⁰. Zatem zgodnie z art. 10 Konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczypospolitą Polską, ratyfikowanego w Warszawie dnia 23 lutego 1998 r.¹¹ – małżeństwo kanoniczne od chwili zawarcia wywiera takie skutki, jakie pociąga za sobą zawarcie małżeństwa zgodnie z prawem polskim. W świetle tego przepisu oczywiste jest, że strony Konkordatu uzgodniły zrównanie małżeństw kanonicznych tylko z małżeństwami zawartymi zgodnie z polskim prawem, natomiast konwersja „kwalifikowanych konkubinatów” czy związków osób, którym duchowny udzielił ślubu religijnego wbrew obowiązującemu prawu polskiemu, nie leżała w intencjach ani Stolicy Apostolskiej, ani polskiego ustawodawcy. Toteż w ustawie z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny¹² nie znalazły się uregulowania intertemporalne, odnoszące się do małżeństw wyznaniowych zawartych przed 15 listopada 1998 r.

Uprawnionym do renty rodzinnej jest współmałżonek, jednakże należy podkreślić, że sam fakt wdowieństwa nie przesądza o prawie wdowy (wdowca) do uzyskania renty rodzinnej. Przesłankami branymi pod uwagę przez ustawodawcę są wiek oraz niezdolność do pracy, a także to, czy dzieci będące pod pieczęą wdowy lub wdowca spełniają warunki do uzyskania renty rodzinnej. Nabycie prawa do renty rodzinnej przysługuje również małżonce rozwiedzionej oraz wdowie, która do dnia śmierci męża pozostawała we wspólności małżeńskiej (oraz spełniała przesłanki określone w art. 70 ust. 1 lub 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych), miała prawo do alimentów z jego strony w dniu śmierci męża na podstawie wyroku lub ugody sądowej z art. 60 k.r.o.¹³ Obowiązek alimentacyjny wobec małżonka rozwiedzonego zależy od niedostatku bądź istotnego pogorszenia sytuacji materialnej małżonka niewinnego i nie musi być nieograniczony czasowo, gdyż wygasa z zawarciem nowego małżeństwa lub po określonym czasie. Inna jest sytuacja wdowy, której w art. 70 ust. 1 i 2 stawia się warunek wieku lub wychowania dzieci, jednak z drugiej strony jej prawo do środków utrzymania ze strony męża (art. 27 k.r.o.) nie zależy od warunków opisanych w art. 60 k.r.o. W sytuacji wdowy uzyskane przez nią prawo do renty rodzin-

⁹ Postanowienie SN z dnia 9 października 2012 r., sygn. II UK 129/12.

¹⁰ Wyrok SN z dnia 19 lutego 2004 r., sygn. II UK 264/03.

¹¹ Dz.U. nr 51, poz. 318.

¹² Dz.U. nr 117, poz. 757.

¹³ Wyrok SN z dnia 9 marca 2011 r., sygn. III UK 84/10.

nej nie ustaje ze względu na wiek, czego nie gwarantuje się małżonce rozwiedzionej. Należy podkreślić, że orzeczenie sądowe o separacji wyklucza prawo wdowy do renty rodzinnej na podstawie art. 70 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, chyba że miała ona w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jego strony ustalone wyrokiem lub ugodą sądową¹⁴. Zgodnie z art. 70 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, prawo do renty uzależnione jest od pozostawania małżonków w stanie faktycznej wspólności małżeńskiej, ale nie w jakimkolwiek okresie trwania małżeństwa, lecz istniejącej w dniu śmierci jednego z małżonków¹⁵.

Sąd Najwyższy dokonał interpretacji „pozostawania we wspólności małżeńskiej”, stwierdzając, że pozostawanie we wspólności małżeńskiej, która stanowi przesłankę nabycia prawa do renty rodzinnej w myśl art. 70 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, nie może być postrzegane jako następstwo jedynie formalnie zawartego związku małżeńskiego, ale również jako wspólność małżeńska wynikająca lub powiązana z rzeczywistym korzystaniem z praw i realizowaniem powinności małżeńskich, które do dnia śmierci ubezpieczonego współmałżonka kreują faktyczną wspólnotę małżeńską w jej rozmaitych wymiarach: duchowym, materialnym lub rodzinnym, a następnie – wskutek wystąpienia ryzyka ubezpieczeniowego (śmierci ubezpieczonego) – uruchamiają prawo ustawowo wskazanych osób bliskich do renty rodzinnej¹⁶. Inaczej rzecz ujmując, wymaganie pozostawania w faktycznej wspólności małżeńskiej sprawia, że dla spełnienia tego dodatkowego warunku nabycia prawa do wdowiej renty rodzinnej nie wystarcza samo występowanie zewnętrznych oznak w postaci istnienia małżeństwa potwierdzonego formalnym aktem małżeńskim, ale konieczne jest zachowanie do dnia śmierci ubezpieczonego realnych więzi małżeńskich w ich rozmaitych wspólnotowych przejawach. W tym miejscu warto podkreślić, że oddzielne zamieszkiwanie małżonków nie jest równoznaczne z ustaniem wspólności małżeńskiej w rozumieniu art. 70 ust. 3. ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Określając wzajemne obowiązki małżonków, przepisy art. 23 i 27 k.r.o. nie wymagają, aby małżonkowie mieli wspólne miejsce zamieszkania¹⁷.

Należy podkreślić, że taki przypadek jak zabójstwo męża jest okolicznością wyłączającą prawo wdowy do renty rodzinnej, gdyż w momencie popełnienia tego czynu nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej w rozumieniu art. 70 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń

¹⁴ Postanowienie SN z dnia 19 listopada 2012 r., sygn. II UK 176/12.

¹⁵ Postanowienie SN z dnia 13 października 2011 r., sygn. II UK 123/11.

¹⁶ Wyrok SN z dnia 11 lutego 2011 r., sygn. II UK 273/10.

¹⁷ Wyrok SN z dnia 5 grudnia 2006 r., sygn. II UK 8/06.

Spółecznych¹⁸. Brak wspólności małżeńskiej to trwały rozkład pożycia i za taki należy uznać sytuację, gdy zamiar zerwania tej wspólności wynika wyraźnie z postępowania małżonków. Skoro zatem małżonka podjęła zamiar „pozbycia się jedyne go żywiciela rodziny” i zamiar ten zrealizowała, za co została skazana wyrokiem sądu, to oczywiście jest, że to jej działanie spowodowało zerwanie więzi małżeńskiej w chwili śmierci męża. Z uwagi na alimentacyjny charakter renty rodzinnej, której zadaniem jest zaspokojenie podstawowych potrzeb materialnych uprawnionych członków rodziny po śmierci osoby, która tych środków stale dostarczała, przyznanie prawa do tego świadczenia osobie, która działając umyślnie „pozbyła się” tego żywiciela, godzi w społeczne poczucie sprawiedliwości.

Prawo do renty rodzinnej podmiotów pobierających naukę – wybrane orzecznictwo Sądu Najwyższego

Prawo dzieci do renty rodzinnej jest uzależnione od podjęcia nauki szkolnej, jej kontynuowania bądź zaprzestania jej kontynuacji. Dzieci własne, drugiego małżonka i przysposobione mają prawo do renty rodzinnej do ukończenia 16 lat, a w razie nauki w szkole – do ukończenia 25 lat, gdy zaś ukończenie tego wieku przypada na ostatni rok studiów w szkole wyższej – do ukończenia tego roku studiów¹⁹. Jednakże orzecznictwo sądowe często dokonuje interpretacji przepisów prawnych w kwestiach wątpliwych, tj. takich, kiedy dochodzi do wyłudzania nienależnych świadczeń rentowych. Jako przykład można tu podać sytuację, gdy osoba zapisała się do szkoły policealnej po to, aby otrzymać zaświadczenie o kontynuacji nauki, które następnie przedstawiła zakładowi ubezpieczeniowemu i na tej podstawie otrzymała świadczenie renty rodzinnej, a po dostarczeniu stosownego zaświadczenia nie uczęszczała na żadne zajęcia przewidziane w programie nauczania. Samo zapisanie się do szkoły nie daje bowiem prawa do świadczeń, zaś renta rodzinna ma charakter wyjątkowy – przysługuje w sytuacji, gdy dziecko nie może podjąć pracy, a ciąży na nim ustawowy obowiązek kształcenia. Zgodnie z przepisem art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej, renta rodzinna przysługuje dziecku, które ma „ukończyć” naukę w szkole. Przesłanką wynikającą z tego przepisu jest zatem kontynuowanie nauki, a kontynuacja taka jest możliwa jedynie w razie jej faktycznego rozpoczęcia. Należy podkreślić, że rozpoczęta nauka może nie być ukończona lub w czasie jej pobierania mogą występować nieprzewidziane przerwy.

Całokształt przepisów regulujących prawo do renty rodzinnej dla dzieci wskazuje, że zasadniczym celem tego świadczenia jest dostarczanie środków

¹⁸ Wyrok SA z dnia 10 lutego 2010 r., sygn. III AUa 698/09.

¹⁹ J. Jończyk, op. cit., s. 142.

utrzymania tym dzieciom pracownika (rencisty), które w związku z kształceniem się w szkole nie wykonują pracy stanowiącej źródło utrzymania²⁰. Identyczne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 lipca 2012 r. Stwierdził bowiem, że samo zapisanie się do szkoły pomaturalnej nie wystarcza, aby uzyskać prawo do renty rodzinnej, szczególnie gdy ubezpieczony w ogóle nie uczestniczy w zajęciach (lekcjach), nie pisze prac kontrolnych, nie uzyskuje zaliczeń i nie przystępuje do egzaminów, co ostatecznie powoduje skreślenie go z listy uczniów²¹.

Wiele problemów interpretacyjnych pojawia się w sytuacji, gdy student na ostatnim roku studiów kończy 25 lat. Zgodnie z przyjętą regułą, dzieci mają prawo do renty rodzinnej do ukończenia nauki w szkole, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia (art. 68 ust. 1 pkt 2). Wyjątek odnosi się do sytuacji, gdy dziecko osiągnęło 25 rok życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej – wówczas prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów (art. 68 ust. 2). Jednakże może pojawić się problem prawny w sytuacji, gdy student nie zaliczył wszystkich przedmiotów w sesji egzaminacyjnej letniej, a tym samym nie został wpisany na ostatni rok studiów przed ukończeniem 25 lat. Ostatni egzamin z przedostatniego okresu studiów oraz wpis na ostatni rok studiów uzyskał już po ukończeniu 25 lat. Wobec ustalonej organizacji studiów, w której zdanie egzaminów w sesji letniej warunkowało wpis na kolejny (ostatni) rok studiów, nie można stwierdzić, że student w chwili ukończenia 25 lat był na ostatnim roku studiów. W jej sytuacji spełniła się reguła z art. 68 ust. 1 pkt 2 i w kolizji z nią byłoby jednoczesne stosowanie wyjątku z art. 68 ust. 2. Przedmiotem zainteresowania jest wyjątek od reguły, który za podstawę przyjmuje dwie konkretne przesłanki występujące łącznie, tj. osiągnięcie wieku 25 lat na ostatnim roku studiów. Celem regulacji z art. 68 ust. 2 jest zapewnienie renty rodzinnej tylko na czas ostatniego roku studiów i tylko na ten okres można przedłużyć ochronę rentową po osiągnięciu przez studenta 25 roku życia. W przeciwnym wypadku ta wyjątkowa dalsza renta musiałaby obejmować przedostatni rok studiów i kończyłaby się nawet niekórtno po osiągnięciu 26 lat²².

Prawa do renty rodzinnej jest pozbawiony również ten, kto w okresie pobierania nauki z powodu nałożenia kary dyscyplinarnej został zawieszony w prawach studenta. Należy podkreślić, że podczas zawieszenia student nie pobiera w tym czasie nauki, zatem nie uczęszcza na zajęcia i nie ma możliwości zaliczenia przedmiotów ani zdania egzaminów²³. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 maja 2006 r. stwierdził, iż student, który dobrowolnie

²⁰ Wyrok SN z dnia 6 listopada 2012 r., sygn. III UK 153/11.

²¹ Wyrok SN z dnia 5 lipca 2012 r., sygn. I UK 65/12.

²² Wyrok SN z dnia 12 stycznia 2011 r., sygn. II UK 201/10.

²³ Wyrok SA z dnia 9 września 2010 r., sygn. III AUa 228/10.

podjął decyzję o zaprzestaniu studiów i został skreślony z listy studentów, nie może skutecznie powoływać się na przynależne do okresu nauki prawo do wakacji ani na to, że w czasie letniego okresu na uczelniach i w szkołach nie kontynuuje się nauczania i dlatego winien nadal otrzymywać rentę rodzinną²⁴.

Ciekawym zagadnieniem prawnym jest problematyka możliwości pobierania renty rodzinnej w trakcie odbywania aplikacji radcowskiej. Pojawiają się pytania: czy przepisy prawne dają uprawnienie do przedłużenia pobierania renty rodzinnej? Czy odbywanie aplikacji radcowskiej można zaliczyć do pobierania nauki w szkole wyższej? Zdaniem osoby skarżącej kontynuowanie edukacji w ramach tej aplikacji stanowi pozaszkolną formę kształcenia i doskonalenia zawodowego, która może być uznana za naukę w szkole, uprawniającą do dalszego pobierania renty rodzinnej. Aplikację radcowską należy bowiem traktować jako kontynuację nauki rozpoczętej na studiach prawniczych. Skarżący powołał się na treść art. 35 i art. 36¹ ustawy z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych²⁵ i podkreślił, że w trakcie kształcenia na studiach doktoranckich i podyplomowych przysługuje prawo do renty rodzinnej do ukończenia 25 roku życia. W drodze analogii należy zatem uznać, iż kontynuowanie nauki w ramach aplikacji radcowskiej także uprawnia do renty rodzinnej. Pozbawienie prawa do tego świadczenia tylko dlatego, że aplikację prowadzi okręgowa izba radców prawnych, a nie uczelnia, stanowi naruszenie zasady równości wobec prawa. Według interpretacji Sądu Najwyższego, granicą kształcenia się w szkole w rozumieniu art. 68 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jest ukończenie studiów wyższych definiowanych w art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy o szkolnictwie wyższym, równoznaczne ze zdobyciem określonego zawodu i uzyskaniem możliwości samodzielnego utrzymania się. Dalsze zaś podnoszenie kwalifikacji celem uzyskania stopnia naukowego lub określonej specjalizacji w zawodzie stanowi następny etap podwyższenia uzyskanych już wcześniej możliwości zarobkowania. Dlatego też ukończenie studiów prawniczych, równoznaczne z uzyskaniem zawodu prawnika, oznacza zakończenie procesu „kształcenia się w szkole”, w okresie którego przysługuje renta rodzinna. Odbycie którejkolwiek aplikacji prawniczej nie jest środkiem do uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się, lecz służy podwyższeniu kwalifikacji zawodowych i uprawnia do ubiegania się o najwyższej kwalifikowane w tym zawodzie funkcje czy specjalizacje (oczywiście po pomyślnie zdanym egzaminie)²⁶.

²⁴ Wyrok SA z dnia 17 maja 2006 r., sygn. III AUa 389/06.

²⁵ Tekst jedn.: Dz.U. z 2010 r., nr 10, poz. 65 ze zm.

²⁶ Wyrok SN z dnia 7 grudnia 2010 r., sygn. I UK 189/10.

Podsumowanie

Przesłanki prawne odnoszące się do uzyskania prawa do renty rodzinnej zostały jasno wskazane w przepisach ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w dziale 2 „Renta rodzinna”. Należy podkreślić, że pomimo interpretacji przepisów przez różnych autorów z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, ciągle pojawiają się problemy prawne w tym zakresie. Orzecznictwo sądowe wskazuje na aspekty sporne w poszczególnych, indywidualnych sprawach. Interpretacja ta stanowi pewne uzupełnienie oraz rozszerzenie wiedzy w zakresie nabywania uprawnień do renty rodzinnej. Najwięcej wątpliwości odnosiło się do zagadnienia, czy dany podmiot był uprawniony do uzyskania takiego świadczenia oraz czy osoba podejmująca naukę w szkole musi spełniać inne kryteria, takie jak np. obecność na zajęciach, zaliczanie przedmiotów w zakresie przedzianym przez program nauczania. Artykuł nie wyczerpuje wszystkich kontrowersyjnych aspektów w tej materii, ale daje przyczynek do dalszego pogłębiania tematyki.

Summary

Legal basis for entitlement to a survivor's pension on the background of judicial decisions

Key words: survivor's pension, the insured, a widow, learning in school, college.

Family pension is one of the benefits received from the social security insurance. The insurance also includes retirement pension or disability pension. All above mentioned pension are also called work incapacity pension. According to current legislation family pension was established to be paid in case of breadwinner death. The breadwinner can be a retired person, pensioner or any other insured individual. The article presents and enumerates “types” of people eligible for receiving family pension. Many law cases has been presented in relation to people currently studying and widows. In the article the author uses current jurisprudence to present exceptional situations which are difficult in interpretation in present law regulations.